

Serdar Karagöz

Dünyanın Hasta ve Yaşlı Adamı: Avrupa

“Hasta adam”, artık tek tek Avrupa ülkelerini değil, bütün bir kıtayı tanımlayan yapısal bir metafora dönüşüyor. Avrupa, küresel rekabetin yeni parametrelerinde oyun kurucu olma niteliğini hızla kaybediyor. Avrupa’nın asıl problemi, yalnızca ekonomik yavaşlama değil, stratejik gerileme. Bu gerilemenin arkasında iki temel yapısal dinamik öne çıkıyor: Yaşlanan nüfus ve aşırı regülasyon. Birlikte ele alındığında bu iki unsur, Avrupa’yı karar alma süreçleri ağırlaştırmış, riskten kaçınan ve hareket kabiliyeti sınırlı bir kıtaya dönüştürüyor.

“Hasta Adam” metaforu, ilk kez 19. yüzyıl-da Rus Çarı I. Nikolay tarafından Osmanlı İmparatorluğu için kullanıldı. Zamanla bu ifade, tarihsel bir benzetmenin ötesine geçerek ekonomik, kurumsal ve siyasi çözümme yaşayan devletleri tanımlayan yerleşik bir analiz kategorisine dönüştü. 20. yüzyıl boyunca bu sıfat, Birleşik Krallık’tan Japonya’ya, Weimar Almanyası’ndan Yunanistan’a kadar pek çok ülke için kullanıldı. *The Economist*, 2005’te İtalya’yı Avrupa’nın “asıl” hasta adamı olarak tanımlarken; *The Daily Telegraph*, CNBC ve ABD basını, farklı yıllarda Portekiz, İspanya, Fransa, Finlandiya ve

Yunanistan gibi ülkeleri aynı çerçevede değerlendirdi.

Bugün ise tablo köklü biçimde değişmiş durumda. “Hasta adam” artık tekil ülkeleri değil, bütün bir kıtayı tanımlayan yapısal bir metafora dönüşüyor. Avrupa, uzun süre dünyanın “kurumsal medeniyeti” olarak görüldü. Hukuk devleti, sosyal devlet, yüksek mühendislik kapasitesi ve istikrarlı kurumlarıyla en etkili güç merkezlerinden biriydi. Ancak bugün Avrupa, küresel rekabetin yeni parametrelerinde oyun kurucu olma niteliğini hızla kaybediyor. Avrupa’nın asıl problemi, yalnızca ekonomik yavaşlama değil, stratejik gerileme.

GÜNÜMÜZDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BİR YILDA ÜRETTİĞİ TOPLAM GELİR, AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN YAKLAŞIK YÜZDE 40 GERİSİNDE. ÖZEL SEKTÖRÜN AR-GE YATIRIMLARI İSE ABD SEVİYESİNİN ANCAK YARISINA ULAŞABİLİYOR. DRAGHİ RAPORU'NDA DİKKAT ÇEKİLEN EN ÇARPICI GÖSTERGELERDEN BİRİ ŞU: AVRUPA'DAN SON ELLİ YILDA PİYASA DEĞERİ 100 MİLYAR AVROYU AŞAN TEK BİR YENİ ŞİRKET ÇIKMADI. DÜNYANIN EN BÜYÜK 50 TEKNOLOJİ ŞİRKETİNDEN YALNIZCA DÖRDÜNÜN AVRUPA KÖKENLİ OLMASI, KİTANIN DİJİTAL DEVRİMİ NEDEN KAÇIRDIĞINI SOMUT BİÇİMDE ORTAYA KOYUYOR.

Bu gerilemenin arkasında iki temel yapısal dinamik öne çıkıyor: Yaşlanan nüfus ve aşırı regülasyon. Birlikte ele alındığında bu iki unsur, Avrupa'yı karar alma süreçleri ağırlaştırmış, riskten kaçınan ve hareket kabiliyeti sınırlı bir kıtaya dönüştürüyor. Bu durum artık verilerle açık biçimde gözlemlenebilen bir gerçeklik.

Demografik Kırılma: Yaşlanan Avrupa

Eurostat verilerine göre AB'de ortalama yaş 2024 itibarıyla 44,7. Başka bir ifadeyle Avrupa'da nüfusun yarısı 44,7 yaşın üzerinde. İtalya'da bu rakam 48,7 seviyesinde. Avrupa artık yalnızca "yaşlanan" değil, yapısal olarak yaşlı bir kıta.

Çalışma çağındaki nüfusun daralması, iş gücü piyasasını sıkıştırırken vergi tabanını küçültüyor; buna karşılık sosyal harcamalar hızla artıyor. Avrupa'nın refah devleti modeli, genç ve üretken bir nüfusun sağladığı dinamizm üzerine inşa edilmişti. Bugün ise aynı model, yaşlanan nüfusun maliyet baskısı altında giderek daha zor taşınabilir hale geliyor.

Sağlık ve Sosyal Devlet: Yaklaşan Maliyet Şoku

Yaşlı nüfus oranı arttıkça kamu harcamalarının en sert yükseldiği alanların başında sağlık ve uzun dönemli bakım hizmetleri geliyor. Daha fazla kronik hastalık, daha fazla bakım ihtiyacı, daha uzun yaşam süresi... Buna karşılık üretken nüfus azalıyor, ekonomik büyüme potansiyeli sınırlanıyor.

Bu durum, Avrupa'nın sağlık sistemlerinde ciddi bir maliyet şoku üretecek; kamu bütçeleri çok daha fazla zorlanacak. Sağlık hizmetleri, kamu hizmetinin ötesinde Avrupa'nın refah modelini ayakta tutan en kritik sütunlardan biri. Bu sütunun maliyet baskısı altında çatlaması; siyasi popülist, sosyal gerilimi ve göç karşıtlığını daha da artırabilir.

Avrupa'nın Kendi Aynası: Draghi Raporu

Bu değerlendirmelerin en çarpıcı örneklerinden biri, Eylül 2024'te eski Avrupa Merkez Bankası Başkanı Mario Draghi tarafından hazırlanan Avrupa Rekabet Stratejisi Raporu oldu. Draghi, Avro Krizi döneminde Avrupa'nın finansal çöküşünü yönetmiş, kıtanın kurumsal yapısını ve sınırlarını en yakından tanıyan isimlerden biri. Bu nedenle rapor, dışarıdan yapılmış bir eleştiriden ziyade, Avrupa'nın kendi kendine tuttuğu bir ayna niteliği taşıyor.

Draghi'nin temel tezi net: Avrupa'nın karşı karşıya olduğu sorunlar artık geçici krizler değil; birikmiş ve yapısal bir rekabet kaybı söz konusu. Rapora göre bu kaybın ana başlıkları; ABD ile giderek açılan verimlilik ve teknoloji farkı, dijital devrimin kaçırılması, yüksek enerji maliyetleri, Çin ile artan rekabet ve yetersiz savunma yatırımları.

Günümüzde Avrupa Birliği'nin bir yılda ürettiği toplam gelir, Amerika Birleşik Devletleri'nin yaklaşık yüzde 40 gerisinde. Özel sektörün AR-GE yatırımları ise ABD seviyesinin ancak

yarısına ulaşabiliyor. Raporda dikkat çekilen en çarpıcı göstergelerden biri ise şu: Avrupa'dan son elli yılda piyasa değeri 100 milyar avroyu aşan tek bir yeni şirket çıkmadı. Dünyanın en büyük 50 teknoloji şirketinden yalnızca dördünün Avrupa kökenli olması, kıtanın dijital devrimi neden kaçırdığını somut biçimde ortaya koyuyor.

Overregülasyon: Kurumsal Medeniyetin Felci

Avrupa'nın bir başka büyük sorunu, regülasyon kültürünün inovasyonu boğacak seviyeye çıkması. Avrupa, "teknoloji üretmek" yerine "teknolojiyi yönetmeye" odaklanıyor. Bu yaklaşım, kısa vadede güvenlik ve etik tartışmalarında üstünlük sağlıyor gibi görünse de uzun vadede rekabet gücünü zayıflatıyor.

Bunun en açık örneği yapay zekâ alanında ortaya çıktı. AB, AI Act ile dünyadaki en kapsamlı yapay zekâ düzenlemesini yaptı ve yaklaşımını açık biçimde "risk-temelli" olarak tanımladı. Ancak bu yaklaşım, Avrupa'nın regülasyon refleksiyle teknolojik gelişmeyi kendi eliyle sınırlaması sonucunu doğurdu.

Avrupa bugün teknoloji üretmediği için regüle etmiyor; regüle ettiği için teknoloji üretmiyor. Bu durum, inovasyonu yönlendiren değil, onu geciktiren ve pahalılaştıran bir kurumsal refleks oluşturuyor. Avrupa, kendi uzun vadeli rekabet gücünü aşındıracağını bilmesine rağmen, ilerlemeyi değil düzenlemeyi önceliklendiren bir patikaya sıkışmış görünüyor.

Çip ve Üretim Kapasitesi: Avrupa'nın Zayıf Halkası

Avrupa'nın teknolojik gerilemesinin en sembolik alanı, yarı iletkenler. EE Times'ın aktardığı verilere göre Avrupa'nın küresel çip üretimindeki payı 1990'da yüzde 44 iken bugün yaklaşık yüzde 9'a gerilemiş durumda. Bu düşüş, Avrupa'nın bilgi üretme kapasitesini büyük ölçüde korumasına rağmen, üretim ölçeğini ve sanayileştirme becerisini kaybettiğini gösteriyor.

Bu düşüşü tersine çevirmek amacıyla Avrupa Birliği 2022'de European Chips Act'i devreye aldı ve 2030 için küresel çip üretiminde yüzde 20 pazar payı hedefi açıkladı. Ancak Avrupa Sayıştay, bu hedefin gerçekçi olmadığını belirtti; AB'nin bu hedefe ulaşması için üretimini kısa sürede katlayarak artırması gerektiği vurgulandı.

Nitekim uygulamada da ciddi sorunlar ortaya çıkıyor. Intel'in Almanya'daki yüksek profilli yatırımında yaşanan gecikmeler, bu yapısal problemin somut bir örneği. Benzer şekilde Wolfspeed'in Almanya Saarland'daki silisyum karbür tesisi, STMicroelectronics-GlobalFoundries ortaklığının Fransa'daki kapasite artış projeleri ve Infineon'un Almanya ile Avusturya'daki yatırımları; yüksek maliyetler ve uzun onay süreçleri nedeniyle beklenen hızda ilerleyemiyor. Bu projelerin büyük bölümü, piyasa dinamiklerinden ziyade yoğun kamu teşvikleriyle ayakta tutulabiliyor. Bu tablo, Avrupa için stratejik bir kırılma. Çünkü çip, yapay zekâdan savunmaya kadar her alanda egemenlik demek.

Savunma: Güvenlik Şemsiyesinin Bedeli

Avrupa'nın savunma sanayisindeki kırılganlığı da yapısal. Kıtada uzun yıllar ABD'nin güvenlik şemsiyesi altında yaşamak, savunma ino-

vasyonunu ve üretim kapasitesini zayıflattı. Bugün dronların savaşın karakterini köklü biçimde değiştirdiği, sensor ağlarının, yapay zekâ destekli komuta-kontrol sistemlerinin ve otonom platformların belirleyici olduğu yeni bir askeri çağda Avrupa, rekabetçi bir atılım yapmakta zorlanıyor.

Avrupa Birliği, savunma alanında ciddi bütçeler ayırmasına rağmen, 27 farklı ulusal önceliğin belirlediği dağınık vizyon yapısına sahip. Ortak tedarik mekanizmalarının zayıflığı, standartlaşma eksikliği ve uzun ihale süreçleri, savunma sanayisinde ölçek ekonomisi oluşmasını engelliyor.

Avrupa'nın, yüksek mühendislik kapasitesine rağmen stratejik refleks ve üretim ölçeği açısından geride kalması dikkat çekiyor. Türkiye'nin son yıllarda İHA/SİHA alanında ortaya koyduğu hızlı ekosistem yaklaşımı, Avrupa'nın büyük kısmında görülmeyen bir dinamizm sağladı. Avrupa ise savunma alanında ağırlıklı olarak dışa bağımlı bir tedarik düzenine sıkışmış durumda.

Sonuç

Avrupa, yıllarca kurumsallığıyla güç kazandı; şimdi aynı kurumsallık Avrupa'nın hareket kabiliyetini azaltıyor. Yaşlanan nüfus, ekonomik dinamizmi düşürürken, aşırı regülasyon inovasyonu yavaşlatıyor. Çipten savunmaya, yapay zekâdan sağlık sistemlerine kadar birçok alanda geriye düşüş, artık hissedilen değil ölçülebilen bir gerçeklik. Avrupa elitleri bu süreci tersine çevirmeye çalışıyor; fakat "yavaş ve uzun süre kaynayan su" metaforunda olduğu gibi Avrupa, nasıl kaynakladığını uzun süre anlamadı. Bu nedenle önümüzdeki yıllar Avrupa için sosyal, siyasi, ekonomik ve güvenlik başlıklarında çok daha sert sınavların yaşanacağı bir dönem olacak. Avrupa'nın sahip olduğu zaman penceresi, sanıldandan daha dar olabilir. ■

Avrupa'da nüfusun yarısı 44,7 yaşın üzerinde. Avrupa artık yalnızca "yaşlanan" değil, yapısal olarak yaşlı bir kıta. Çalışma çağındaki nüfusun daralması, iş gücü piyasasını sıkıştırırken vergi tabanını küçültüyor; buna karşılık sosyal harcamalar hızla artıyor. Avrupa'nın refah devleti modeli, genç ve üretken bir nüfusun sağladığı dinamizm üzerine inşa edilmişti. Bugün ise aynı model, yaşlanan nüfusun maliyet baskısı altında giderek daha zor taşınabilir hale geliyor.